

Fakultetsstyrelsens arbetsutskott

Uppföljning av HT-fakulteternas kvalitetsdialoger på grundnivå och avancerad nivå 2024

I mars månad varje år genomför HT-fakulteterna kvalitetsdialoger¹ med institutionerna och Språk- och litteraturcentrums (SOL) sektioner,² samt med HT-biblioteken.³ Dialogerna har en tematisk inriktning och temat för 2024 var perspektiv i utbildningen. Under dialogerna får fakulteterna och institutionerna möjlighet att ta ett gemensamt grepp om utbildningarnas villkor, starka sidor och utmaningar i relation till det aktuella temat. Denna rapport ger en sammanfattning av HT-fakulteternas kvalitetsdialoger år 2024 och tecknar en övergripande bild av de olika sätt på vilka man diskuterar och arbetar med perspektiv i utbildningen på institutionerna, samt problematiserar och identifierar utvecklingsområden. Rapporten tar upp exempel på goda praktiker och utvecklingsområden, samt ger en sammanställning av de gemensamma uppföljningsaktiviteter som föreslås för att möta de allmänna behov som identifierades i samband med dialogerna.

Tematik och underlag

Temat för 2024 är perspektiv i utbildningen, vilket relaterar till följande kriterier i *Policy för kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling av utbildning vid Lunds universitet* (STYR 2016/179):

- Att studenterna har inflytande i planering, genomförande och uppföljning av utbildningen.
- Att ämnesrelevanta perspektiv i hållbar utveckling främjas i utbildningen.
- Att jämställdhets- och likabehandlingsperspektiv integreras i utbildningen.

De tre kriterierna är kopplade till varandra eftersom studentinflytandet och jämställdhets- och likabehandlingsperspektivet på flera sätt hänger samman med hållbarhetsperspektivet. Hållbarhet är ett mycket brett begrepp som innefattar miljömässig eller ekologisk hållbarhet, ekonomisk hållbarhet och social hållbarhet.

¹Kvalitetsdialogerna genomförs inom ramen för fakulteternas system för kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling av utbildning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå. Systemet förhåller sig till nationella riktlinjer och till Policy för kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling av utbildning vid Lunds universitet. Dialogerna är tematiskt orienterade med ett nytt tema varje år under perioden 2019-2024.

²Hädanefter används endast beteckningen institution och prefekt, även när SOL:s sektioner och sektionsföreståndare åsyftas.

³Biblioteken omfattas inte av HT:s kvalitetssystem men eftersom deras verksamhet är integrerad i utbildningen inkluderas de i arbetet med kvalitetsdialogerna.

I de globala målen för hållbar utveckling som ingår i FN:s Agenda 2030 återfinns bland annat jämställdhet och minskad ojämlikhet. Det är också viktigt att utbildningen strävar mot ökad inkludering och adresserar jämställdhets- och likabehandlingsperspektiv eftersom Mål 4 – God utbildning för alla – lyfts fram som en avgörande del i uppfyllelsen av de övriga målen. Även demokrati är en förutsättning för att nå de globala hållbarhetsmålen och en viktig del i en god demokratiutveckling är att skapa förutsättningar att påverka i de frågor som direkt berör den verklighet man befinner sig i för att skapa en hållbar förändring. Detta synliggörs i studenternas möjlighet att påverka sin egen utbildning, sitt framtida arbetsliv och den utbildning som kommande studenter möter.

Samtidigt som det finns tydliga kopplingar mellan de tre delarna i temat skiljer de sig åt till sin karaktär. Detta gäller särskilt studentinflytandet som är fastställt i befintliga lagar och där det finns tydliga krav och målsättningar att förhålla sig till. Syftet i kvalitetsdialogen var att stämna av hur detta fungerar i praktiken, om något saknas för att institutionerna ska uppfylla det som de är ålagda att göra, samt vilka utvecklings- och förbättringsområden som finns. Vad gäller delen som rör hållbarhet säger kriteriet att ämnesrelevanta perspektiv i hållbar utveckling ska främjas i utbildningen, vilket är grundat i Högskolelagen 5§. Däremot finns det inga bestämmelser kring hur det ska ske och hur det ska framgå att det görs. Kvalitetsdialogerna 2024 var första gången som detta perspektiv behandlades övergripande i fakulteternas utbildningar och syftet var därför utforskande, där ämnena ombads reflektera kring hur det befintliga innehållet i utbildningen på olika sätt främjar hållbar utveckling för att kunna identifiera, lyfta fram och synliggöra det som är ämnesrelevant. Målsättningen var att ta fram en lägesbeskrivning och tillsammans med institutionerna diskutera hur detta kan utvecklas, framförallt hur man kan arbeta för att studenterna ska bli medvetna om hur just deras utbildning bidrar med kunskap om hållbar utveckling. Den sista delen i temat – hur jämställdhet och likabehandling integreras i utbildningen – hade också ett utforskande angreppssätt, men inom ett område som fakulteterna tidigare arbetat med på en övergripande nivå. Kriteriet handlar om hur perspektivet integreras i utbildningen och fokus låg på hur dessa frågor tas upp och synliggörs i undervisningens innehåll och hur detta perspektiv kommer till uttryck i den pedagogiska praktiken. Här finns inget tydligt krav på vilken nivå som ska uppnås och syftet var därför att utforska vad som är en rimlig målsättning. Vad gäller innehållet i utbildningen fanns det också en förståelse för att det kan finnas skillnader mellan ämnena vad gäller relevans, förutsättningar och omfattning.

I frågeunderlaget till institutionerna ingick fem frågor. Den första frågan var riktad till institutionsledningen och handlade om hur man upplever att det formella studentinflytandet fungerar i praktiken. Resterande frågor riktades till varje program/ämne, där fråga två handlade om perspektiv i hållbar utveckling i utbildningen och fråga tre om jämställdhets- och likabehandlingsperspektiv i undervisningsinnehåll och pedagogisk praktik. Fråga fyra handlade om möjligheter och hinder vad gäller fortsatt utveckling samt vilket stöd som efterfrågas från fakultetsnivå. Den sista frågan var formulerad av Humanistiska och teologiska studentkåren (HTS) och rörde hanteringen av kursvärderingar och kursutvärderingar, inklusive hur man åstadkommer god svarsfrekvens och återkoppling.

Temat om perspektiv i utbildningen inleddes i samband med grundutbildningsinternatet i juni 2023 med en inspirationsföreläsning om undervisning för hållbar utveckling samt efterföljande gruppdiskussioner. HTS höll också en presentation om studentinflytande. I arbetet med att utforma instruktioner till dialogunderlagen inhämtades synpunkter från studierektorsnätverket,

grundutbildningsnämnden och vice kårordförande med utbildningsansvar på HTS. Instruktionerna skickades ut till institutionerna i mitten av november 2023. Vid ett tillfälle i december månad arrangerade fakultetskansliet ett öppet möte via Zoom för alla inblandade i kvalitetsarbetet där det fanns möjlighet att ställa frågor och stämna av arbetet. Institutionernas underlag skulle vara fakulteterna tillhanda senast den 8 februari 2024. Inför dialogerna reviderades och uppdaterades stöddokumentet *Beskrivning av arbetsgång och ansvarsfördelning för kvalitetsdialogerna på grundnivå och avancerad nivå* som tagits fram för att förtydliga processen med kvalitetsdialogerna, ansvarsfördelning och ambitionsnivå, samt möjligt arbetssätt vid institutionerna.

I kvalitetsdialogerna 2024 deltog fyra externa kritiska vänner som anlätades baserat på sin erfarenhet av att arbeta med frågor som rör temat för kvalitetsdialogerna. Av de tre kriterierna i temat detta år utgick valet av externa kritiska vänner från perspektiv i hållbar utveckling. Bedömningen var att detta var den del där det sedan tidigare fanns minst erfarenhet av arbete på övergripande fakultetsnivå och därmed också den del där externa synpunkter var mest värdefulla. I de externa kritiska vännernas uppdrag ingick också att ge en bedömning kring övriga perspektiv, då studentinflytande likväl som jämställdhet och likabehandling har en nära koppling till hållbarhetsperspektivet. Deras konkreta uppgift var att ge sin bedömning av institutionernas arbete inom fokusområdet, identifiera styrkor och utvecklingsområden på ett övergripande plan, samt bidra med sina perspektiv på verksamheten. De externa kritiska vännerna utsågs av Fakultetsstyrelsens arbetsutskott efter beredning i och förslag från grundutbildningsnämnden och bestod av följande personer:

- Ann-Catrine Eriksson är filosofie doktor i konstvetenskap och har många års erfarenhet som lektor och pedagogiskt ansvarig huvudstudierektor. Hon är sedan 2017 utbildningsledare vid Humanistiska fakulteten vid Umeå universitet där man sedan 2019 arbetat med lärande för hållbar utveckling med ett humanistiskt perspektiv och synliggjort kopplingen mellan kompetenser för hållbar utveckling och humanistiska kompetenser.
- Martin Hultman är docent i vetenskaps-, teknik- och miljöstudier och senior forskare inom avdelningen för teknik, vetenskap och samhälle vid Chalmers tekniska högskola. Han har 20 års erfarenhet av tvärvetenskaplig forskning inom i huvudsak klimat-, energi- och miljöfrågornas samtidshistoria, utifrån bland annat genusperspektiv samt sociologiska och idéhistoriska perspektiv.
- Birgitta Nordén är filosofie doktor i pedagogik och verksam som lektor och forskare i pedagogik och naturvetenskapernas didaktik vid Malmö universitet. Hennes doktorsavhandling och vidare forskning handlar om lärande för hållbar utveckling och hon undervisar också tvärvetenskapligt om undervisning och lärande för hållbar utveckling med fokus på FN:s hållbarhetsmål.
- Rikard Warlenius är universitetslektor i humanekologi och docent i samhällsvetenskapliga miljöstudier vid Göteborgs universitet. Han forskar kring samhällseliga och ekonomiska perspektiv på energi, klimatförändring och klimatpolitik men han har även publicerat inom ekopedagogik och lärande för hållbar utveckling. Hans undervisning innefattar bland annat hållbar utveckling, miljöhistoria och klimatomställningar.

De externa kritiska vännerna fördelades så att det vid varje dialog fanns en extern kritisk vän närvarande.⁴ De tog del av underlagen som författades inför dialogerna, deltog vid själva dialogerna och sammanställde en kortfattad rapport efter varje dialog. Detta inslag av externa parter ingår i kvalitetsdialogerna eftersom *Policy för kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling av utbildning vid Lunds universitet* (STYR 2016/179) fastslår att universitetets kvalitetsarbete ska kännetecknas av kollegial granskning.

Dialogerna leddes av prodekan för grundutbildning tillsammans med utbildningsledare. Fakultetssekreterare alternativt kvalitetssamordnare närvarade också och tog minnesanteckningar. Vid samtliga dialoger var det institutionerna själva som fick bestämma vilka personer som skulle medverka, med uppmaningen att det skulle vara ett hanterligt antal individer och att de närvarande skulle ha insikt i och kunskap om utbildningarna och tematiken som diskuterades. Prefekterna (på SOL sektionsföreståndarna) fick i uppdrag att meddela vilka medarbetare som skulle bjudas in till dialogen. Vid de flesta dialoger deltog prefekt, studierektor, några lärarrepresentanter och studievägledare. På HT-bibliotekens dialog deltog bibliotekschefen samt de bibliotekarier som ingår i arbetsgruppen ”Stöd till lärande”. Vice ordförande med utbildningsansvar för HTS medverkade också vid varje dialog och studentrepresentanter från ämnena fanns utsedda till alla dialoger med undantag för SOL sektion 4 där ingen studentrepresentant gick att hitta. Vid Institutionen för kommunikation och medier deltog två studentrepresentanter från Samhällsvetenskapliga fakulteten där institutionen delvis ingår.

Dialogerna inleddes med att prodekan informerade om hur kvalitetsarbetet genomförs nationellt, på Lunds universitet och på HT-fakulteterna. Kvalitetsdialogerna är centrala i detta arbete och har som syfte att följa upp och bidra till utveckling i institutionernas arbete med det aktuella temat. Målet är att uppmärksamma goda exempel som kan spridas till andra miljöer, identifiera vilka utvecklingsområden som finns på institutionerna och vilka önskemål som finns vad gäller stöd från fakulteterna/kansliet. Diskussionerna avslutades med en sammanfattning kring vad institutionerna ska arbeta vidare med samt vad man skickar med till det fortsatta arbetet på fakultetsgemensam nivå.

Efter dialogerna fick institutionerna återkoppling i form av den rapport som den externa kritiska vännen författat, samt minnesanteckningar med de sammanfattande punkter som fakultetsledningen och institutionerna kommit överens om. Rapporterna från de externa kritiska vännerna innehöll kommentarer kring styrkor och goda exempel i arbetet med relevans, förslag på utvecklingsområden, samt rekommendationer hur institutionerna kan gå vidare i arbetet med de utvecklingsområden som identifierats.

Perspektiv i utbildningen på HT-fakulteterna

I detta avsnitt presenteras institutionernas arbete med temat perspektiv i utbildningen med utgångspunkt i de beskrivningar och reflektioner som framkommit under kvalitetsdialogerna 2024 och i underlagen till dessa. Presentationen struktureras på motsvarande sätt som upplägget i

---

⁴ Kvalitetsdialogen med ämneslärarutbildningen genomfördes med programrådet där en extern ledamot ingår. I egenskap av legitimationsutbildning utvärderas ämneslärarutbildningen också av Universitetskanslersämbetet (UKÄ). HT-bibliotekens verksamhet omfattas inte av HT-fakulteternas kvalitetssystem. Därmed genomfördes dessa två kvalitetsdialoger utan deltagande av en extern kritisk vän.

kvalitetsdialogerna, där fokus i tur och ordning ligger på de tre delarna studentinflytande, hållbarhet, samt jämställdhet och likabehandling.

Studentinflytande

I den inledande delen om studentinflytande diskuterades både fråga 1 till institutionsledningen om hur det formella studentinflytandet fungerar i praktiken och fråga 5 till alla ämnen och program angående hantering av kursvärderingar och kursutvärderingar. Det som återkommande diskuterades i de flesta dialoger vad gäller det formella studentinflytandet på institutionerna var studentrepresentanter och kursombud. Förtydliganden kring detta har därför också inkluderats i *Riktlinjer för studentinflytande och studentrepresentation på HT-fakulteterna* (STYR 2024/1965) som färdigställts under året.

Studentrepresentanter

Det som huvudsakligen lyftes gällande studentrepresentanter handlade om vilka krav som finns på att studentrepresentanter ska utses och hur detta går till. Det förtydligades att studentkåren har rätt att utse studentrepresentanter till alla beslutande organ, t.ex. institutionsstyrelser, samt alla beredande organ, både ständiga och tillfälliga, t.ex. arbetsutskott och referensgrupper. Detta innebär att det finns ett krav på att meddela HTS så snart ett nytt beredande eller beslutande organ inrättas eller ett tillfälligt beredande eller beslutande organ tillsätts. Den som är ansvarig för inrättandet eller tillsättningen ska då skyndsamt kontakta HTS, oavsett om det gäller fakultets-, institutions- eller ämnesnivå. Detta innebär dock inte att det finns något formellt krav på att en studentrepresentant ska utses, endast att HTS ska få möjlighet att göra detta.

Ibland kan det vara svårt att hitta studentrepresentanter, vilket både institutionerna och HTS gav uttryck för. Många institutioner försöker vara behjälpliga i detta, men det är viktigt att komma ihåg att studentrepresentanter formellt måste utses av HTS. Om det gäller organ på institutionsnivå förutom institutionsstyrelser, som till exempel programråd och ämnesråd, väljs studentrepresentanter av studentråden om sådana finns och annars av kärstyrelsen eller presidiet på HTS.

Att i högre grad kunna utse studentrepresentanter i de sammanhang där de har rätt att delta är ett tydligt förbättringsområde som var känt innan kvalitetsdialogerna. Redan inför höstterminen 2023 beslutade Fakultetsstyrelsens arbetsutskott om arvodering av studeranderepresentanter på institutionsnivå (STYR 2023/1324) i syfte att öka incitamentet och därmed öka antalet studeranderepresentanter i institutions- och sektionsstyrelser. HTS uppger att det har skett en ökning av studentrepresentanter i institutionsstyrelserna efter detta beslut trädde i kraft, men det är också viktigt att det finns studentrepresentanter även i andra organ på institutionerna. Ett första steg för att detta ska ske är att alla berörda fått information om att studentkåren ska meddelas och att det finns rutiner för att säkerställa att detta sker när en aktivitet där det ska finnas studentrepresentation påbörjas. För att få fler studenter att intressera sig för denna typ av uppdrag behöver studentkåren, institutionerna och fakulteterna också hitta sätt att kommunicera till studenterna att det är en erfarenhet och merit som de kan ha nytta av även i framtiden.

Kursombud

Samtalen om kursombud handlade till stor del om frågor kring processer och rutiner för att utse dessa, vilka har sett olika ut under åren och även skiljt sig åt mellan institutioner. Olika varianter diskuterades i dialogerna, men HTS framhöll framförallt vikten av att ha god kommunikation och framförhållning med kåren. Vikten av att ha fasta rutiner och processer återkom i dialogerna och

förtydliganden har därför formulerats i fakulteternas riktlinjer för studentinflytande. Dessa säger att vice kårordförande med utbildningsansvar (VKOU) direkt efter sommaren kontakter studierektorerna för att få uppgifter om kurser, kursansvariga och datum för introduktionsmöte. Därefter kontakter VKOU kursansvariga i god tid inför terminsstart för överenskommelse om när ett besök är lämpligt, antingen på kursintroduktionen eller vid en annan tidpunkt kort därefter. Det kan vara praktiskt svårt för HTS att kunna gå på alla kursintroduktioner. Därför prioriterar de program och större kurser. Även om HTS inte har möjlighet att närvara kan valet ändå genomföras och kan då samordnas av exempelvis studievägledare. Om valet genomförs utan att HTS är närvarande är kommunikationen återigen viktig och det är kursansvarig lärare som ser till att HTS får information om beslutet och kontaktuppgifter till kursombudet. Kursombudet utses av studenterna på kursen och kursansvarig lärare har ingen skyldighet att se till att det görs annat än att avsätta tid, men HTS uppmanar lärarna att förklara vad ett kursombud gör och framföra vikten av att ha ett kursombud på kursen.

Kursvärderingar och kursutvärderingar

Kursvärderingar och kursutvärderingar genomförs inom samtliga ämnen och program, men många anser att de har alltför låga svarsfrekvenser och svårt att få tillräcklig och användbar information från kursvärderingarna. På flera håll pågår därför redan utvecklingsarbete som syftar till att ta fram rutiner för detta. Låga svarsfrekvenser är allmänt förekommande, men lyfts särskilt i samband med helkursvärderingar och på distanskurser, dock med några undantag åt motsatta hållet vad gäller den senare kategorin. En annan svårighet som nämns i samband med helkursvärderingarna är att det finns en tendens till att fokus hamnar på den sista delkursen istället för att täcka hela kursen och att studenterna också kan uppfatta kursvärderingen som upprepande om en sådan genomförts även på delkursnivå. Flera institutioner påpekar att skriftliga fysiska kursvärderingar får högre svarsfrekvens än digitala, men innebär merarbete för studierektorer och lärare. Studentkårens uppfattning är att det mest avgörande är att schemalagd tid avsätts, vilket är möjligt även med digitala kursvärderingar.

Vilken tidpunkt som är mest lämplig för att genomföra kursvärderingen togs också upp i flera dialoger, samt även frågor om vad som formellt gäller. I HT:s *Riktlinjer för kursvärderingar och kursutvärdering på grundnivå och avancerad nivå* (STYR 2021/2100) står det att kursvärderingen ska innehålla frågor om bland annat examination, vilket kan tolkas som att kursvärderingen ska genomföras efter examinationstillfället. I inget av de nuvarande dokumenten (Rättighetslistan, LU:s allmänna råd om kursvärdering och kursutvärdering, samt HT:s riktlinjer) står det något om tidpunkt i relation till examination, utan enbart att det bör ske på schemalagd tid inom kursperioden, vilket kan vara i samband med examinationstillfället. Frågor om examinationen kan vara möjliga att inkludera även om kursvärderingen görs före examinationstillfället, till exempel om frågorna gäller examinationsformen eller om kursvärdering görs i samband med presentation av en hemtentamen eller annan examinationsuppgift.

I kvalitetsdialogerna diskuterades fördelar och nackdelar med olika metoder för kursvärdering, framförallt skillnaderna mellan skriftliga och muntliga former. Många upplever att muntliga kursvärderingar är mer givande, både för att man faktiskt får återkoppling då man pratar med studenterna på plats, men också för att återkopplingen är kvalitativ på ett annat sätt än i skriftliga kursvärderingar och att man kan ställa följdfrågor och föra en dialog kring det som studenterna tar upp. Denna typ av återkoppling uppfattas också som mer användbar vad gäller kvalitetsutvecklande arbete, till skillnad från skriftliga kursvärderingar där man

oftast bara kan utläsa i vilken grad studenterna är nöjda eller missnöjda med olika aspekter av kursen. Den största nackdelen med muntliga kursvärderingar är däremot att de inte kan utföras anonymt, vilket studenterna ska ha möjlighet till i anslutning till varje kurs. En lösning kan därför vara att använda muntliga kursvärderingar som ett komplement till skriftliga och inte förvänta sig att en metod ska uppfylla alla syften.

Olika mallar för kursvärdering och hur man väljer att utforma mallarna kom också upp i kvalitetsdialogerna. Det finns inget krav att följa en viss mall och institutionerna bestämmer själva om man vill använda någon av de mallar som finns tillgängliga, anpassa dessa eller helt utforma sina egna. Dock är det viktigt att komma ihåg att detta ska ske i samråd med studentrepresentanter.

Ett förbättringsområde som flera institutioner själva lyfter handlar om att säkerställa att kursutvärderingen som sammanställs återkopplas till studenterna. Anledningen att återkopplingen brister är även det enligt många kopplat till låga svarsfrekvenser, som gör att det blir svårt att dra tydliga slutsatser och därför också svårt att säga något konkret om resultatet. Studentkåren påpekar att återkopplingen har stor betydelse då den bidrar till en känsla av meningsfullhet kring att besvara kursvärderingarna. Det är därför av värde att återkoppla även då resultatet är ofullständigt och man inte kunnat vidta några konkreta åtgärder, eftersom det blir tydligt för studenterna att deras åsikter är betydelsefulla och är tänkta att användas i den fortsatta utvecklingen av kursen. Då återkopplingen sker genom att kursutvärderingen läggs ut på Canvas är det viktigt att studenterna får en notis eller på annat sätt uppmärksammas på att den finns tillgänglig. Även studentkåren och den efterföljande kursgruppen ska delges kursutvärderingar, vilket för närvarande brister på en del håll. Vad gäller efterföljande kursgrupp förespråkar studentkåren en muntlig genomgång där man beskriver vilka förändringar som tidigare kursutvärderingar lett till. Det är inte ett krav att detta görs, men även detta skulle kunna bidra till en högre svarsfrekvens på den innevarande kursen.

I kvalitetsdialogerna stod det klart att frågor kring kursvärderingar och kursutvärderingar engagerar många och att det finns en vilja att göra detta arbete så meningsfullt som möjligt för både lärare och studenter. Det är positivt att utvecklingsarbete redan pågår på flera institutioner och även här behöver man komma ihåg att studentrepresentanter ska ges möjlighet att delta. Institutionerna ansvarar för kursutvärderingsarbetet, där studierektor har det övergripande ansvaret. På intranätet finns information och resurser som stöd i detta arbete och på HT-fakulteterna finns också som redan nämnts riktlinjer för kursvärdering och kursutvärdering. Det finns också möjlighet att lyfta dessa frågor gemensamt i studierektorsnätverket och att få stöd från HT-kansliet i utvecklandet av rutiner.

Hållbarhet

I underlaget som skickades ut till institutionerna inför kvalitetsdialogerna tydliggjordes det att hållbarhet är ett mycket brett begrepp som innefattar ekologisk/miljömässig hållbarhet, ekonomisk hållbarhet och social hållbarhet.⁵ Att skapa ett framtida hållbart samhälle handlar inte bara om att hitta nya tekniska och ekonomiska lösningar, utan också om att förstå hur vi människor fungerar, socialt och kulturellt, och vilka kunskapsmässiga, känslomässiga och praktiska aspekter som är avgörande för att kunna åstadkomma den omställning som krävs. Alla

---

⁵ Mer om hållbarhetsbegreppet på Hållbarhetsforums hemsida:
<https://www.hallbarhet.lu.se/forskning/vad-ar-hallbarhet>.

utbildningar är därför relevanta för att uppnå ett hållbart samhälle. I underlaget presenterades även de nyckelkompetenser för hållbar utveckling som har formulerats inom Unescos ramverk Education for Sustainable Development (ESD) och som anses vara de kompetenser som krävs för att uppnå målen i Agenda 2030⁶. Dessa nyckelkompetenser kan appliceras brett och byggas på de färdigheter och den kunskap som utbildningen fokuserar på, oavsett inriktning. Kompetenserna sammanfaller i hög grad med de humanistiska och generella kompetenser som diskuterades i samband med temat för kvalitetsdialogerna 2023 om utbildningens relevans.

Den breda definitionen av hållbarhet visade sig ha stor betydelse både i arbetet med underlagen på institutionerna och i själva kvalitetsdialogerna. Flera ämnen uppgav att man inför arbetet med underlagen till kvalitetsdialogerna varit tveksamma till hur hållbarhetsperspektivet skulle vara relevant just för deras kurser och utbildningar, men att det sedan blev tydligt i diskussionen att det faktiskt redan finns där. I vissa fall framstod det till och med som en självklar del av ämnesinnehållet som man insåg att man är riktigt bra på att hantera, även fast man inte pratar om det i termer av hållbarhet. Detta visar också på värdet i att få prata om detta i kollegiet och få möjlighet att reflektera och sätta ord på det man gör.

Det finns stora variationer i hur hållbarhetsperspektivet framträder i de olika ämnena, även inom en och samma institution. Inom en del ämnen ser man en mer allmän och övergripande koppling till hållbarhet, till exempel inom språkämnen där man behandlar kommunikation, interkulturell förståelse, inflytande och demokrati vilket kopplar an till social hållbarhet. Andra har mer specifika teman eller till och med ett centralt innehåll med en tydlig koppling till hållbarhetsperspektivet, men utan att man nödvändigtvis benämner det i termer av hållbarhet. Detta är bland annat fallet inom ämnen som mänskliga rättigheter samt i utbildningar på Centrum för Öst- och Sydöstasienstudier (CÖS) och på Centrum för teologi och religionsvetenskap (CTR). Det finns också flera ämnen och program där hållbarhetsperspektivet ingår mer explicit och där själva begreppet hållbarhet används i undervisning, kurstitlar, lärandemål och examensmål, till exempel inom modevetenskap och tillämpad kulturanalys. Ibland är detta också kopplat till forskning inom ämnet eller lärarnas egna forskningsintressen, vilket gör att de på ett naturligt sätt blir synliga i undervisningen eller utgör egna mål i utbildningen.

Kategorierna ovan flyter in i varandra och hållbarhetsperspektivet kan också vara synligt i olika grad inom ett och samma ämne. De vanligaste inslagen av hållbar utveckling som togs upp i underlag och dialoger handlar om social hållbarhet och nyckelkompetenser för hållbar utveckling och här behöver man för det mesta en bakgrund och definition för att man ska se kopplingen. Inom litteraturvetenskap och filmvetenskap finns till exempel flera ämnesinslag som berör hållbarhet, såsom intersektionalitet och posthumanism, men det är inte säkert att detta framgår tydligt för studenterna. Inslag kopplade till ekologisk och miljömässig hållbarhet förekommer också i form av ekokritik, kritiska djurstudier och miljöhumaniora, samt inom utbildningar i bland annat modevetenskap och journalistik, där även ekonomisk hållbarhet tas upp. Två särskilda kategorier av hållbarhet som nämndes i dialogerna är dels existentiell hållbarhet, som man arbetar med på Centrum för teologi och religionsvetenskap (CTR), dels kulturell hållbarhet som man ägnar sig åt på Institutionen för kulturvetenskaper.

⁶ Dessa har översatts och anpassats på olika sätt och vi hänvisar till den version som används av Humanistiska fakulteten vid Umeå universitet: <https://www.umu.se/humanistisk-fakultet/utbildning/humanistiska-kompetenser--vad-ar-det/nyckelkompetenser/>.

Det utvecklingsbehov som finns handlar främst om att hitta sätt att synliggöra de hållbarhetsperspektiv som redan finns i utbildningarna, både för lärare och studenter. För olika ämnen och program innebär det olika långa steg för att göra kopplingar mellan undervisningsinnehåll och hållbar utveckling beroende på om det finns en tydlig koppling till centralt innehåll eller om det handlar om en mer generell koppling. En del upplever också att det är svårare att synliggöra social hållbarhet, då det är vanligt att man i första hand tänker på klimat och miljö då man pratar om hållbarhet. Flera språkämnen lyfter frågan hur man kan medvetandegöra att människors förmåga att kommunicera med varandra och förstå varandras kultur bidrar till hållbar utveckling utan att göra det i varje kurs. Hållbarhetsperspektivet är inte knutet till ett specifikt innehåll och då kan vara svårt att hitta ett tillfälle att ta upp detta utan att det blir onaturligt och krystat. På högre nivåer och på litteraturkurser eller kurser inom områdesstudier kan det vara lite lättare, men på grund- och nybörjarkurser där fokus ligger på språkfärdighet kan det vara en större utmaning. Även inom andra ämnesområden där ett mer konkret innehåll kan identifieras tycker man inte alltid att en hållbarhetsdiskussion passar in eller får plats.

Ett sätt att komma åt dessa utmaningar är att på olika sätt hjälpa studenterna att göra egna kopplingar. Några institutioner menar att detta skulle kunna åstadkommas med hjälp av rätt så enkla medel och utgår från att studenterna nog själva skulle få syn på hållbarhetsperspektiven om de fick en bredare och tydligare definition av hållbarhet att förhålla sig till. Denna uppfattning delades av en studentrepresentant i en annan dialog, vars kursare först hade sagt att de inte ansåg att det fanns ett hållbarhetsperspektiv i utbildningen, men sedan ändrat sig då de fått en kort förklaring, framförallt kring vad social hållbarhet innebär. Man skulle också med andra metoder kunna försöka medvetandegöra perspektiven på ett naturligt sätt, till exempel genom en kort metakommentar om diskussionen inte passar in i själva ämnessammanhanget. På en dialog användes uttrycket "connect the dots" för att beskriva just detta, det vill säga hur man i utbildningen behöver hjälpa studenterna se samband mellan det ämnesinnehåll som tas upp hur det relaterar till hållbar utveckling genom att på olika sätt kort signalera och uppmärksamma dem på detta, trots att det inte ligger i fokus för undervisningstillfället. Det kan vara lättare att åstadkomma detta på program än på fristående kurser, eftersom det kan finnas större utrymme att hitta tillfällen då hållbarhetsperspektivet kan introduceras och definitioner kan lyftas, för att sedan kunna återanknyta till detta i specifika sammanhang under utbildningens gång.

I några dialoger diskuterades vissa risker och utmaningar med att lyfta fram hållbarhetsperspektivet i utbildningarna. Detta handlade ibland om en tveksamhet till att använda sig av själva begreppet hållbarhet, där man av olika anledningar hellre föredrar att prata om innehållet i andra termer och tycker att det är viktigt att förhålla sig kritiskt till begreppet hållbarhet. Några ämnen påpekade också att social hållbarhet kan uppfattas som frånkopplat hållbarhetsbegreppet och att en alltför bred definition på så sätt kan bli urvattnad och förlora sitt värde, särskilt om miljö och klimat uppfattas som viktiga ämnen för studenterna. Andra tog upp vikten av att kommunicera hållbarhet på ett sätt som engagerar alla studenter. Det kan finnas en risk att vissa tycker att det blir för politiskt och att det hamnar långt från det man förväntat sig av kursen, medan andra kan se det som en möjlighet att höja sin kompetens. Man framhöll att det inte får ta över på bekostnad av annat och att det är viktigt att göra en bedömning i kontexten av ämnet eller kursen. Det som från fakulteternas håll framhölls som viktigt i denna diskussion är att det finns en poäng med att studenterna förstår att det som de får med sig från utbildningen kan kopplas till hållbarhet, då hållbarhet tar stor plats i samhällsdebatten. Om man

samtidigt vill förhålla sig kritiskt till begreppet och avstå från att använda det är det inget som hindrar det, så länge man inte undviker frågan som helhet.

Vad gäller sätt att synliggöra innehållet fanns ett intresse på flera institutioner att ta sig an hållbarhetsperspektivet genom att arbeta utifrån kompetenser, inte minst i relation till nyckelkompetenser för hållbar utveckling, för att göra studenterna medvetna om hur de på olika sätt kan bidra till ett hållbart samhälle. Detta skulle också kunna vara ett alternativ för ämnen och utbildningar där man av olika anledningar inte vill fokusera på själva termen hållbarhet att ändå synliggöra för studenterna vad de får med sig. I ett par dialoger diskuterades möjligheten att använda kursplaner för detta ändamål, då de kan fungera som ett verktyg för att introducera en terminologi som kopplar ihop kunskapsinnehåll och lärprocessen med kompetenser och examensmål. Det poängterades också att det är viktigt att det också ingår aktivt i själva undervisningen så att det blir tydligt för studenterna vilka kompetenser de tränas i under utbildningen. I en dialog fanns det idéer om hur detta skulle kunna ingå i en reflekterande slutuppgift, där studenterna själva får sätta ord på detta. I en annan dialog påpekades att ett fokus på kompetenser även kan ha stor betydelse i arbetet med alumner och i rekrytering av nya studenter, där man säger att det ibland kan finnas en tendens att prata mer om utbildningsinnehåll än om applicerbara kompetenser. Här kan man återigen se en parallell till förra årets diskussion om relevans i utbildningen, där det konstaterades att generella kompetenser tydligare kan synliggöras utöver det specifika ämnesinnehållet.

I en av dialogerna funderade man på möjligheten att se perspektivet som centralt i utbildningen och koppla till breda synsätt på hållbarhet, utan att fokusera på själva begreppet hållbarhet och utan att behöva göra några större förändringar i kursinnehållet. I en del andra ämnen, både de med implicit och explicit innehåll, finns det istället tankar kring hur innehållet kan utvecklas och hur fokus kan skiftas mot olika typer av hållbarhetsfrågor. Även i en del ämnen där studenterna redan sedan tidigare var medvetna om perspektiven säger man att de skulle kunna synliggöras i högre grad. Värdet som i flera dialoger lyfts vad gäller att göra hållbarhetsperspektivet mer explicit är att studenterna då blir medvetna om sin roll och kan delta i samhällsdebatten rörande hållbarhet och kunna sätta ord på sina kompetenser i relation till detta. Det kan på så sätt också påverka utbildningens relevans och fungera som en viktig ingång i relevansdiskussionen.

För att hållbarhet ska kunna lyftas fram som en del av humanioras relevans behöver vi själva förstå vad vi kan bidra med och hjälpa till att synliggöra en bredare definition av hållbarhet. På samma sätt som många på institutionerna blev medvetna om detta i samband med dialogerna behöver också studenterna bli medvetna om det genom utbildningen. Vi behöver kunna prata om hållbarhet på en metanivå och förstå hur våra ämnen på olika sätt dockar in i detta. Med ett större fokus på social hållbarhet än vad de flesta tidigare haft kan den roll som humaniora och teologi spelar ses som central snarare än perifer.

Jämställdhet och likabehandling

Denna del av kvalitetsdialogerna handlade om att jämställdhets- och likabehandlingsperspektiv ska integreras i utbildningarna, vilket kan involvera många olika aspekter. För att göra diskussionen hanterbar begränsades omfattningen till att gälla hur dessa frågor tas upp och synliggörs i undervisningens innehåll, samt hur dessa perspektiv kommer till uttryck i den pedagogiska praktiken. I flera av underlagen låg fokus mer på den ena delen än på den andra, antingen på undervisningsinnehållet eller på den pedagogiska praktiken, vilket då balanserades upp under dialogen.

Utbildningens innehåll

Vad gäller utbildningens innehåll finns vissa likheter med perspektiv i hållbar utveckling, framförallt att det varierar i vilken grad innehållet görs explicit. Även här skiljer sig förutsättningar och behov åt mellan ämnen och utbildningar och perspektivet får därför olika stort utrymme. Skillnaden här är att innehållet är mer bekant, det vill säga att både lärare och studenter har en större medvetenhet om vad perspektivet konkret kan innebära utan att det behövs definitioner och en bakgrundsbeskrivning. Flera ämnen beskriver perspektivet som en självklar del av innehållet, ett grundläggande perspektiv som ibland genomsyrar innehållet i utbildningarna på ett tydligare sätt jämfört med hållbarhetsperspektivet och är synligt i kursplaner och litteratur.

Perspektivet adresseras explicit i många kurser och utbildningar på HT-fakulteterna kopplat till frågor om genus, etnicitet, sexualitet, religion, makt, mänskliga rättigheter, diskriminering, inkludering/exkludering, rasism, sexism, mångfald, kommunikation och identitet. Inom vissa ämnen och utbildningar utgör perspektivet en del av forskningsfältet, vilket gör det lätt att koppla kursmål till jämställdhet och likabehandling. Det återfinns också i flera teoretiska ramverk, till exempel inom litteraturvetenskap, där man också diskuterar möjligheten till breddning, både vad gäller vilka delar av världen den litteratur man väljer kommer ifrån och vilka perspektiv man anlägger. Inom flera ämnen utgör perspektiv som språk, makt och kön en viktig del av innehållet, inte minst inom språkämnen.

I andra kurser och utbildningar kan det vara så att perspektivet berörs i samband med olika typer av ämnesinnehåll, men utan att huvudsakligt fokus ligger just där, till exempel i språkkurser på mer grundläggande nivå, särskilt i nybörjarspråk, där perspektivet kan synliggöras i samband med att man pratar om olika former av tilltal och könsneutralt språk. Frågor som är relevanta för perspektivet kan på en del utbildningar tas upp utan att diskuteras det explicit i de termerna, precis som med hållbarhetsperspektivet, och ämnena behöver då fundera kring om och hur dessa kan göras mer explicita, samt vad som är mest lämpligt i det enskilda ämnet. Även här kan en utgångspunkt i kompetenser och formuleringar i kursplaner vara ett sätt att synliggöra innehållet och hanteringen av de två perspektiven kan på detta sätt även integreras. Målsättningen vad gäller kvalitetskriteriet är att ämnena har frågan uppe till diskussion och gör aktiva bedömningar av vad som är relevant att inkludera och på vilket sätt. Att det sedan förekommer skillnader mellan ämnen vad gäller hur perspektivet integreras i utbildningen är naturligt och förväntat.

Pedagogisk praktik

På HT-fakulteterna finns det ett antal exempel på miljöer där återkommande diskussioner förs och ett aktivt arbete bedrivs vad gäller att göra pedagogiken så inkluderande som möjligt med många goda exempel. Detta tar ibland sin början redan vid introduktionen där man ger allmän information kring vad det innebär att studera på universitet, vad olika termer betyder, vad olika undervisningsformer innebär och hur studiemiljön är tänkt att fungera. Det finns en löpande diskussion om hur man skapar inkluderande undervisning, till exempel genom att använda sig av varierade undervisnings- och examinationsformer så att studenterna får möjlighet att visa sina olika styrkor, ibland även inom en och samma kurs. Undervisningsformerna kan bestå av föreläsningar, seminarier, gruppövningar, enskilda övningar, quizzar, inspelade föreläsningar och så kallade flippade klassrum, vilket innebär ett upplägg där studenterna lyssnar på föreläsningen i förväg och där den lärarledda tiden istället ägnas åt diskussioner. Olika examinationsformer kan innebära att de utförs skriftligt på olika sätt, muntligt både

i grupp och enskilt eller i form av projekt av olika slag. Många avstår numera från hemtentor med tanke på de GAI-verktyg som finns tillgängliga för studenterna, vilket i en dialog beskrivs som ett pedagogiskt steg tillbaka.

Det är också vanligt att man försöker skapa små grupper i seminarier för att studenterna ska bli aktiva i dialogerna och bryta upp föreläsningar med olika typer av metoder för att studenterna ska känna sig delaktiga, till exempel bikupor eller mikropauser där man pratar om annat än undervisningen för att skapa sammanhållning. Inom vissa ämnen använder man instruktioner till grupperna för att skapa en samtalsstruktur, till exempel att man börjar med en inledande runda, utser någon som modererar samtalet, eller har andra regler kring turtagning så att alla får komma till tals. Grupparbeten kan också användas som en pedagogisk metod för att få olika studentgrupper att samarbeta och göra det möjligt att se olika individers perspektiv. En del ämnen arbetar också med kamratgranskning och ser det som en kompetens som kan utvecklas hos studenterna.

Tillgänglighet i Canvas diskuterades också i samband med några dialoger och det uttrycktes en oro att man kanske brister i tillgänglighet utan att ens vara medveten om det. Det är inte säkert att kurssidornas design passar alla och det kan också vara så att sidorna är upplagda på olika sätt i olika kurser, ibland inom ett och samma ämne. Detta kan göra det besvärligt för alla studenter, men kan göra det extra svårt med likabehandling och tillgänglighet när det gäller studenter med funktionsvariation och pedagogiskt stöd. Här finns praktiskt, konkret och lättillgängligt stöd att få via Enheten för undervisningsstöd (se vidare under uppföljande aktiviteter och åtgärder).

Medan det på en del håll pågår en aktiv diskussion i lärarlagen finns det också flera miljöer där så inte är fallet. Bland de ämnen som inte tagit upp den pedagogiska praktiken i sina underlag framkom det i dialogerna att den finns där men ibland tas för given. Det är inte ovanligt att frågorna drivs av enskilda lärare, utan att man pratar med varandra och sätter ord på det man gör. En del ämnen säger också att de val man gör kring undervisnings- och examinationsformer inte alltid är något man reflekterar över systematiskt som del av en övergripande gemensam strategi. De flesta är dock helt överens om vikten av att föra en löpande diskussion om den pedagogiska praktiken och att kunna sätta ord på vad det är man gör och varför. Inte minst i miljöer där det förekommer nya medarbetare och doktorander är det viktigt att medvetandegöra hur man själv agerar och kunna dela med sig av sina erfarenheter. Samtidigt är bristen på kollegial pedagogisk diskussion och pedagogiskt utvecklingsarbete ofta kopplat till personalsituationen och lärarlagets storlek, vilket gör att det kan bli praktiskt svårt på de ställen där det behövs som mest.

Själva sammansättningen av studentgrupperna diskuterades också i dialogerna och variationen mellan olika program och ämnen är stor. En del ämnen har väldigt heterogena studentgrupper vad gäller ålder, förkunskaper och bakgrund, vilket upplevs som en utmaning. Detta gäller inte enbart anpassning av undervisningen, utan också att hitta sätt att använda allas erfarenheter och få alla att känna sig inkluderade. Andra har väldigt homogena studentgrupper, vilket ibland upplevs som ett hinder för att kunna lyfta olika perspektiv inom gruppen. Flera ämnen säger att de vill jobba mer för att bredda rekryteringen, främst avseende könsfördelningen. Vad gäller kön lyfter också ett par institutioner betydelsen av ett korrekt tilltal och en medvetenhet om att det finns studenter som befinner sig i en könsöverskridande kontext.

Inom en del program, inte minst internationella masterprogram, är mångkulturella grupper väldigt vanligt förekommande, vilket ger ett etnicitetsperspektiv på

likabehandling och jämställdhet som internationellt fenomen. I dessa grupper kan det också finnas skillnader vad gäller ämnesmässig och akademisk bakgrund, vilket kan leda till skilda förväntningar på utbildningen. Här beskriver man att det kan behövas en större medvetenhet och ett mer aktivt arbete vad gäller till exempel gruppindelning och en del program använder sig också av en ”code of conduct” för olika praktiska moment för att skapa en tydlig kommunikation och tydliga förväntningar hos studenterna. Andra genomför pass om akademisk frihet och hur man uttrycker sig i undervisningssalen. Samtidigt lyfter en del också att olika problem som kan uppstå i gruppdynamiken och hur den hanteras också är en del av lärandet och därmed något som varken kan eller ska undvikas.

Diskussionen om internationella och mångkulturella studentgrupper kom också in på situationer där världens konflikter kan hamna i klassrummet, vilket angränsar till undervisningssituationer där ämnen som sexism, xenofobi, islamofobi och antisemitism diskuteras och där lärarna behöver verktyg för att kunna leda de samtalen. I en dialog diskuterades därför dissonans som pedagogiskt redskap, det vill säga hur dissonansen som kan uppstå mellan olika synsätt, perspektiv och erfarenheter kan användas som utgångspunkt för diskussionen med studenterna. Användningen av så kallade trigger warnings, det vill säga att man förvarnar studenterna för obehagliga inslag i texter eller annat ämnesstoff, togs också upp i ett par dialoger. Man uttrycker en viss tveksamhet till detta, eftersom det kan styra studenternas läsning och tolkning och det finns också en rädsla att man skapar ett problem som annars kanske inte uppstått. En lösning som en av de externa kritiska vännerna föreslog är att i början av en kurs ha en allmän diskussion med studenterna om universitetet som en trygg plats där invanda åsikter och föreställningar behöver diskuteras och utmanas på sätt som kan väcka starka känslor, men som är helt naturligt och förväntat.

Kvalitetsdialogen med HT-biblioteken handlade också mycket om frågor kopplade till jämställdhets- och likabehandlingsperspektiv. Man kommer där att titta vidare på möjligheten att utveckla koncept kring eller workshops att erbjuda kopplat till bland annat tillgänglig undervisning och information, Universal Design for Learning (UDL), livslångt lärande, förhållningssätt till information samt GAI-verktyg. Det finns mycket att vinna på att integrera biblioteket i det utvecklingsarbete som bedrivs på institutionerna och fakulteterna rekommenderar institutionerna att dra nytta av dessa resurser.

Ett mer specifikt område som diskuterades i några dialoger rörde studenternas akademiska skrivande. Att ge alla studenter förutsättningar att utveckla en god akademisk skrivförmåga är en viktig del i en inkluderande pedagogik och de exempel som lyfts fram handlar om att redan i ett tidigt skede på utbildningen prata med studenterna om vad det innebär att läsa texter och prata om dem, för att gå vidare till skrivande, vad en text är och hur man bearbetar en text som en del av en process. Detta är grundläggande färdigheter som studenterna behöver för att kunna tillgodogöra sig utbildningen och man kan inte tänka att det är något som studenterna förväntas kunna redan. Detta arbete kräver resurser som inte alltid finns och det är därför viktigt att återigen påminna om att det på HT-fakulteterna finns en språkpedagog som fungerar som ett komplement till Studieverkstaden. Språkpedagogen bidrar med utbildningsintegrerade moment för en inkluderande pedagogik som ska gynna alla studenters skrivutveckling och alla lärare behöver känna till att detta är en resurs som finns att tillgå.

Frågor om vad som gäller för studenter med beslut om riktat pedagogiskt stöd togs också upp i vissa dialoger. Det framkom att det råder en del oklarheter kring rutiner och processer vad gäller detta, men även för vilka kostnader som institutionerna

kan få ersättning. Studievägledarna är ofta insatta men lärarna behöver mer kunskap. Diskussionen handlade också om tillgänglighet, anpassningar och måluppfyllelse vad gäller examination. Funderingar togs upp kring var gränsen går för dessa anpassningar, till exempel då språkfärdigheten hos en student med dyslexi ska examineras eller en student med hörselnedsättning ska examineras i fonetik. Även i samband med examensarbeten tycker man det är svårt att veta hur studentens självständighet ska kunna bedömas om det är så att ett genomgripande stöd har beviljats. Dessa frågor adresserades redan vid grundutbildningsinternatet i juni (se uppföljande insatser och aktiviteter) dit enheten Pedagogiskt studentstöd bjöds in för att bland annat prata om rutiner, processer, riktlinjer, samt mer konkret kring anpassningar och stöd och vad det kan föra med sig. Det är examinatorn som behöver avgöra vilka anpassningar som är möjliga och behöver då utgå från vad som krävs enligt kursplanen. Kursplanernas vikt och roll behöver därför understrykas, eftersom man behöver kunna luta sig mot dem i sin argumentation ifall man nekar till anpassningar. Det finns ingen möjlighet att avråda en student från att påbörja en utbildning ifall de är antagna, men det händer att personal från Pedagogiskt studentstöd går igenom kursplaner med studenter för att visa på vilka krav som behöver uppnås. Nya riktlinjer för riktat pedagogiskt stöd håller på att tas fram och det finns anledning att återkomma till detta då de har beslutats. Lärare, studierektorer och examinatorer är alltid välkomna att kontakta Pedagogiskt studentstöd för att diskutera de frågor man har och för att få råd och stöd.

Inspel från studentrepresentanter och HTS

Då studentinflytande var en av tre delar i årets kvalitetsdialoger handlade studentkårens inspel till stor del om dessa frågor, inte minst vad gäller diskussioner kring förtydliganden av rutiner och processer. Mycket av detta har redan nämnts i avsnittet om studentinflytande, men det som ofta betonades i sammanfattningen i slutet av dialogerna var vikten av att kursutvärderingar återkopplas till studenterna och studentkåren. Man påminde om att studenterna behöver meddelas då kursutvärderingen publicerats på Canvas och att den även ska vara tillgänglig för efterföljande studentgrupp. Det är viktigt att återkopplingen inte bara visar på förändringar som kommer att ske som resultat av kursvärderingarna, utan också tar upp aspekter som inte går att åtgärda och förklarar varför. Helst ser studentkåren att man inleder varje kurs med att reflektera kring kursplan och mål, samt tar upp kursvärderingarnas resultat och funktion. Oavsett hur man väljer att göra är det viktigt att det finns rutiner för återkoppling.

Vad gäller själva kursvärderingen håller studentkåren med om att muntlig utvärdering ibland kan vara mest givande, men understryker att studenterna alltid har rätt att även få lämna en skriftlig anonym kursvärdering. Det finns en förståelse från studentkårens sida att kursvärderingar genomförs på olika sätt på olika kurser och program, men skulle uppskatta om det gick att ta fram tydliga rutiner för hantering av kursvärderingar inom institutionerna/sektionerna så att det blir mer förutsägbart för studenterna hur det kommer att gå till. Vet man hur rutinerna ser ut kan det påverka svarsfrekvensen positivt. Angående svarsfrekvensen påpekar studentkåren också att det ibland kan räcka att det kommer ett bra förslag från en student för att det ska kunna leda till utveckling, utan att flera andra studenter har föreslagit samma sak.

Studentkåren konstaterar att det förekommer kommunikationsmissar avseende studentrepresentanter i olika processer och att det är viktigt att meddela kåren då exempelvis utvecklingsarbete påbörjas, men även då programgrupper och

styrgrupper bildas. I några dialoger lyftes också vikten av att involvera ämneslärarstudenter mer inom ämnena.

Vad gäller de övriga delarna i dialogerna höll studentkåren med om behovet av en definition av begreppet hållbarhet för att synliggöra innehållet i utbildningarna och att studenterna med hjälp av en sådan definition skulle kunna se kopplingar på egen hand. Tanken om att utgå från kompetenser för att ytterligare synliggöra hållbarhetsperspektivet i utbildningarna togs också emot positivt. I anslutning till jämställdhets- och likabehandlingsperspektivet var det framför allt den fortsatta dialogen och utbytet mellan lärare kring pedagogisk praktik och inkluderande undervisning som studentkåren såg som en viktig väg framåt.

Återkommande framhåller studentkåren att det är givande att delta i kvalitetsdialogerna och få ytterligare insyn i det utvecklings- och kvalitetsarbete som pågår.

De externa kritiska vännernas rapporter

Som tidigare beskrivits är återkopplingen från de externa kritiska vännerna främst riktad specifikt till de enskilda institutionerna och sektionerna baserat på deras förutsättningar och omständigheter. Det kan därför vara svårt att se exempel på råd som är återkommande från samtliga kritiska vänner, men vissa mönster kan urskiljas.

Sammanfattningsvis kan man se att de externa kritiska vännerna på olika sätt ger uttryck för att perspektiven hanteras i rimlig utsträckning i utbildningarna och att man i vissa fall har kommit rätt så långt i utvecklingen, trots att det kan vara svårt att tala om exakta nivåer. En av dem säger återkommande i sina rapporter att de utmaningar som lyfts i dialogerna inte är unika för HT-fakulteterna och för LU och att de är erkänt svårlösta.

Vad gäller metoden i dialogerna lyfts det fram som en styrka att underlagen är kollegialt framtagna, eftersom det tyder på att kvalitetsarbetet är grundat i verksamheten och därför kan få effekt i det fortsatta utvecklingsarbetet. Kollegiala samtal ses som en viktig utgångspunkt även fortsättningsvis och vikten av att dokumentera det utvecklingsarbete man gör poängteras också, så att man inte behöver börja om från noll då personer i olika roller byts ut. En annan fördel som identifieras i arbetet med kvalitetsdialogerna är att de olika ämnena får syn på varandras styrkor och kan lära sig av varandra.

Återkopplingen som ges handlar huvudsakligen om förslag till fortsatt utveckling. Detta är ofta konkret och specifikt riktat till institutionen snarare än allmänna råd. Vad gäller studentinflytande lyfts bland annat vikten av att ha tydliga rutiner i arbetet med kursvärderingar och kursutvärderingar, med konkreta tips och förslag som institutionerna kan ta med sig i sitt pågående utvecklingsarbete. Man betonar att detta också gäller rutiner för återkoppling, samt att följa upp att återkopplingen fungerar.

Återkopplingen kring hållbarhetsperspektivet varierar lite från dialog till dialog, men för det mesta anses det vara tydligt redovisat, särskilt vad gäller social hållbarhet och nyckelkompetenser. I vissa fall framgår det också att perspektivet synliggörs och framgår även för studenterna, medan det i andra fall inte är lika tydligt. De utvecklingsförslag som ges gäller nästan uteslutande olika sätt att synliggöra hållbarhetsperspektivet och göra det mer explicit, till exempel genom att se över kursinnehåll, kursplaner, informationstexter och examinationsuppgifter för att lyfta fram de kompetenser som studenterna får. Detta behöver inte uttryckas

explicit i termer av hållbarhet, men det är viktigt att studenterna är medvetna om vilka färdigheter de får och förstår att de är del av ett sammanhang. De externa betonar också att det är viktigt att arbeta med perspektiven utifrån det enskilda ämnets karaktär och innehåll, så att de kan förstås inom en kontext. Förutom övergripande råd fick institutionerna även en hel del tips på litteratur, forskning, teoribildningar, pedagogiska praktiker och undervisningsmaterial som kan hjälpa dem vidare.

Återkopplingen kring jämställdhets- och likabehandlingsperspektiv i utbildningens innehåll var ofta ihopvävd med återkopplingen kring hållbarhet och av liknande karaktär. I relation till pedagogisk praktik lyftes framförallt vikten av att ha en dialog kring olika sätt att arbeta inkluderande med studenterna samt dokumentera erfarenheter och arbetssätt för att kunna förmedla detta till nya eller vikarierande lärare.

Sammanfattande kommentarer

Kvalitetsdialogerna 2024 visar att HT-fakulteternas utbildningar uppfyller de tre kvalitetskriterier som ingår i temat perspektiv i utbildningen. Vad gäller två av dessa perspektiv, hållbarhet och jämställdhet och likabehandling, finns ingen tydlig förutbestämd nivå som alla utbildningar förväntas nå upp till. Utgångspunkten har därför varit att bedömningar behöver göras i relation till ämnena och det är viktigt att det finns en kollegial diskussion kring dessa frågor. Studentinflytandet är däremot annorlunda, eftersom det är fastställt i befintliga lagar med krav och målsättningar att förhålla sig till.

Studenterna har inflytande i planering, genomförande och uppföljning av utbildningen, både formellt och informellt. Fokus i kvalitetsdialogerna har varit det formella studentinflytandet, vilket överlag är välfungerande. Institutionerna är väldigt måna om att uppfylla sitt ansvar och kvalitetsdialogerna handlade därför mycket om hur processerna vad gäller att utse studentrepresentanter och kursombud kan förtydligas och förbättras. Kursvärderingar och kursutvärderingar genomförs på alla utbildningar och frågan om hur arbetet med dessa kan utvecklas engagerar flera institutioner. Detta gäller bland annat hur svarsfrekvensen kan höjas och hur man får den information man vill ha från kursvärderingarna. Hur kursutvärderingen återkopplas till studenterna är en återkommande förbättringspunkt som tas upp i kvalitetsdialogerna.

Ämnesrelevanta perspektiv i hållbar utveckling framträder på olika sätt i HT-fakulteternas ämnen och utbildningar. På vissa ställen ingår hållbarhetsperspektivet explicit i utbildningen och själva termen används i undervisningen, medan det i andra ämnen finns ett centralt innehåll eller specifika teman med en koppling till hållbarhetsperspektivet, men utan att de explicit benämns i de termerna. Det vanligaste är att det finns en mer allmän och övergripande koppling till hållbarhet, framförallt till social hållbarhet och genom att nyckelkompetenser för hållbar utveckling ingår i utbildningen. Utvecklingsbehovet gäller därför huvudsakligen att synliggöra de hållbarhetsperspektiv som redan finns i utbildningarna. Detta handlar bland annat om att ge studenterna en bakgrund och en bred definition av hållbarhet och därigenom hjälpa dem att göra egna kopplingar till ämnesinnehållet. Social hållbarhet är ett perspektiv som genomsyrar många av våra utbildningar och det är därför viktigt att detta framgår som del av humanioras relevans.

Jämställdhets- och likabehandlingsperspektiv integreras i utbildningarna, både som del i undervisningspraktiken och i ämnesinnehållet. Precis som med hållbarhetsperspektivet framgår detta i olika grad i ämnesinnehållet, men beskrivs

på flera håll som ett grundläggande perspektiv och en självklar del av utbildningen. Perspektivet berörs både explicit och implicit, vilket innebär att det även här kan finnas behov av att ytterligare synliggöra innehållet för studenterna. Vad gäller undervisningspraktiken finns det flera återkommande exempel på hur lärarna arbetar för att göra pedagogiken så inkluderande som möjligt och där man aktivt diskuterar denna fråga i lärarlagen. Diskussionerna gäller också mer specifika undervisningssituationer, samt frågor gällande individuella anpassningar. Det finns samtidigt flera miljöer där enskilda lärare gör viktiga insatser, men där man inte alltid sätter ord på det man gör och lyfter frågan tillsammans i lärarlagen, vilket är ett angeläget utvecklingsområde.

Uppföljande insatser och aktiviteter på fakultetsnivå

Här nedan listas de uppföljande insatser och aktiviteter som planeras på fakultetsnivå som stöd till institutionerna i det fortsatta utvecklingsarbetet. Dessa sker både i form av specifika åtgärder och som del av befintliga aktiviteter och löpande verksamhet på Kansli HT.

Studentinflytande

- Information och förtydliganden, framförallt vad gäller studentrepresentanter och kursombud:
  - *Riktlinjer för studentinflytande och studentrepresentation på HT-fakulteterna* (STYR 2024/1965) (beslut hösten 2024).
- Stöd i samband med utveckling av kursvärderingar och kursutvärderingar:
  - Uppföljning och erfarenhetsutbyte i studierektorsnätverket vad gäller pågående utvecklingsarbete på institutionerna.
  - Stöd vad gäller mallar och rutiner kan efterfrågas från kansliet.
  - *Riktlinjer för kursvärderingar och kursutvärdering på grundnivå och avancerad nivå* (STYR 2021/2100) finns tillgängligt sedan tidigare.
  - Information och vägledning vad gäller kursvärdering och kursutvärdering på intranätet har utvecklats: [Arbeta med kursutvärderingar | Intranät \(lu.se\)](#)

HT-fakulteterna hade redan innan årets kvalitetsdialoger fattat beslut om att studentrepresentanter i institutionsstyrelser ska arvoderas för att öka incitamentet att ta på sig denna typ av uppdrag.

Hållbar utveckling

- Förfrågan till AHU om möjligheten att göra en HT-anpassad version av seminarieserien *Teaching for sustainability*.
- En workshop under ledning av AHU som alternativ till kursen ovan.
- Information om tillgängliga resurser och tillgängligt stöd sammanställs och skickas till institutionerna.
- Frågan om hur kursplaner kan användas för att synliggöra kompetenser tas med som en del i det fortsatta övergripande utvecklingsarbetet på kansliet.

Jämställdhet och likabehandling

- Programpunkter på grundutbildningsinternatet i juni (redan genomfört):
  - Inkluderande pedagogik: presentation med efterföljande diskussion med fokus på hur man kan skapa en dialog i lärarlagen.
  - Riktat pedagogiskt stöd: presentation följt av frågor och diskussion.

- Uppföljning via nätverken vad gäller till exempel olika aspekter av inkluderande undervisning och att hantera olika typer av undervisningssituationer, samt även de nya riktlinjerna för riktat pedagogiskt stöd då beslut fattats.
- Information om tillgängliga resurser och tillgängligt stöd sammanställs och skickas till institutionerna.